

CONSTRUCTION AND FUNCTIONS OF FOSTER FAMILIES IN BULGARIA

GEORGI DUBOV

STUDENT IN THE MASTER'S PROGRAM
"REGULATION AND CONTROL IN THE SYSTEM OF SOCIAL ACTIVITIES"
DEPARTMENT OF "SOCIAL WORK"
AT KONSTANTIN PRES LAVSKY – UNIVERSITY OF SHUMEN

BULGARIA
GERGIDUB7@ABV.BG

ABSTRACT: THE GOAL OF A FOSTER FAMILY IS TO PROVIDE BOTH INDIVIDUAL AND FAMILY CARE MODEL OF BEHAVIOR AND SENSE OF SECURITY, BUILT BY A PRIVILEGED RELATIONSHIP WITH AN ADULT. IN BULGARIA THE MEASURE FOR CHILD PROTECTION "PLACEMENT IN A FOSTER FAMILY" IS THROUGH SOCIAL SERVICE "FOSTER CARE". THIS PROCESS IS REGULATED IN THE ORDINANCE ON THE CONDITIONS AND PROCEDURES FOR APPLICATION, SELECTION AND APPROVAL OF FOSTER FAMILIES AND PLACING CHILDREN IN THEM BY 2006 ACCOMMODATION AT FOSTER FAMILIES CAN BE SHORT, LONG-TERM FOSTER CARE AND REPLACEMENT. THE PROCEDURE FOR APPLICATION, SELECTION AND APPROVAL OF FOSTER FAMILIES IN BULGARIA GOES THROUGH STAGES: APPLICATION, SELECTION AND ASSESSMENT, TRAINING, VALIDATION AND CHECK IN THE CHILD IN THE FOSTER FAMILY. IT SIGNED A CONTRACT, WHICH DESCRIBES THE RESPONSIBILITIES OF FOSTER PARENTS ON CHILD CARE. FOSTER CARE IN BULGARIA MAY BE VOLUNTARY OR PROFESSIONAL . FOSTER CARE IS SUCCESSFUL IN THE COUNTRY, IN SUPPORT OF THIS ASSERTION IN THE ARTICLE ARE GIVEN SUFFICIENT VOLUME CONVINCING STATISTICS.

KEY WORDS: FOSTER CARE, FOSTER FAMILY, VOLUNTARY FOSTER CARE, PROFESSIONAL FOSTER CARE, FOSTER CHILD, INCENTIVES

Приемната грижа възниква с оглед на нарастващата обществена потребност в България за отглеждане и възпитание на деца, лишени от родителска грижа и необходимостта от предоставянето на различни социални услуги. Тя е мярка за закрила на детето, при която то се настанява в семейна среда, като се предотвратяват негативните последици от институционализацията. Приемното семейство осигурява както индивидуална грижа и семеен модел на поведение, така и чувство за сигурност, изградено чрез привилегирована връзка с възрастен. Основната цел на приемната грижа е връщането на детето в неговото биологично семейство - цел, за чието реализиране са професионално ангажирани работници в екип с други специалисти (психолог, психотерапевт, лекар, юрист и др.).

Мярката за закрила на детето "настаняване в приемно семейство" [1] се осъществява чрез социалната услуга "приемна грижа". Тази социална услуга включва дейности по набиране и оценяване на кандидати за приемни семейства, обучение, взаимно адаптиране, настаняване и отглеждане на дете в приемно семейство, подкрепа и наблюдение.

Настаняването в приемни семейства може да бъде [1]:

1. **Краткосрочно** – То се предприема за срок до една година с цел подкрепа на биологичното семейство и връщане на детето в него. През този период се осъществяват мерки за предотвратяване на изоставянето на детето.
2. **Дългосрочно** - Дългосрочно настаняване се предприема за срок над една година за деца:
 - ⇒ чиито родители са починали, неизвестни, лишени от родителски права или чиито родителски права са ограничени;
 - ⇒ чиито родители без основателна причина трайно не полагат грижи за тях;
 - ⇒ чиито родители се намират в трайна невъзможност да ги отглеждат;
 - ⇒ чието връщане в биологичното семейство в срока по ал. 3 е невъзможно;
 - ⇒ чието осиновяване е невъзможно.
3. **Спешно** - Предприема се с цел запазване на живота и здравето се предприема за деца:
 - ⇒ изпаднали в бедствена ситуация;
 - ⇒ за които е предприета мярка "полицейска закрила" след изтичането ѝ;
 - ⇒ които са жертви на насилие и трафик;
 - ⇒ до 3-годишна възраст.
4. **Заместваща приемна грижа** - се предоставя на дете за кратък период от време (може да се предоставя и периодично), с цел подкрепа на полагащите грижи за детето или подкрепа/подготовка на детето в следните случаи:
 - ⇒ за осигуряване на полагащ се годишен отпуск на професионално приемно семейство, при което има настанено дете;
 - ⇒ за подкрепа на семействата на близки и роднини, при които има настанени деца;
 - ⇒ при заболяване на член на приемното семейство, за времето на отпуск по болест, когато друг член на семейството не може да осигури адекватни грижи за детето; на деца настанени в специализирани институции с цел подкрепа на тяхната социализация;
 - ⇒ на родители, които полагат грижи за дете с увреждане за осигуряване на подкрепа, с цел превенция на институционализацията.

Видът на настаняването се определя в зависимост от потребностите на детето, целта на неговото настаняване и плана за действие на детето, изработен от дирекция "Социално подпомагане".

Доставчик на социалната услуга "приемна грижа" може да бъде Дирекция "Социално подпомагане", общината или лицензиран доставчик на социални услуги за деца. Отглеждането на детето се осъществява от приемното семейство.

Редът за кандидатстване, подбор и утвърждаване на приемни семейства в България преминава през следните етапи [1]:

Първи етап: *Кандидатстване*

Кандидатите за приемно семейство подават заявление до Дирекция "Социално подпомагане" по настоящия им адрес. Към заявлението се прилагат: копие от документ за самоличност; документ от ЕСГРАОН, че не са поставени под запрещение, не са лишени от родителски права или не са с ограничени родителски права; медицинско удостоверение, че не страдат от болести, които ограничават кандидатстването им за приемно семейство; документ, удостоверяващ, че кандидатите не получават месечни социални помощи по реда на Закона за социалното подпомагане освен в случаите на кандидати за професионално приемно семейство; свидетелство за съдимост; документ,

удостоверяващ, че срещу кандидатите за приемно семейство не е образувано наказателно производство за умишлено престъпление от общ характер. При необходимост дирекция "Социално подпомагане" може да изисква и други документи. Едва след това кандидатите за приемни семейства се вписват в регистъра на приемните семейства.

След представянето на документите и вписването в регистъра директорът на Дирекция "Социално подпомагане" определя един или повече социални работници, които отговарят за работата с приемното семейство, както определя и социален работник за работа с детето, което може да бъде настанено в това приемно семейство.

Втори етап: Подбор и оценяване

Оценяването на кандидатите за приемно семейство се извършва от доставчика на социалната услуга, който организира и провежда на не по-малко от 4 срещи - разговори с кандидатите и останалите членове на домакинството, резултатите от които се отразяват в стандартен формуляр. Реализират се и две посещения в дома на кандидатите, където ще се отглежда детето. Важен момент в подбора е и срещата с двама поръчители, които дават писмена препоръка за кандидатите.

При оценяване на кандидатите за приемно семейство се прави преценка на следните обстоятелства:

- ⇒ възможността на кандидатите за приемно семейство да осигурят материални условия за отглеждане и развитие на детето, включително лично пространство за детето в жилището си;
- ⇒ притежаването на лични качества на кандидатите за полагане на "приемна грижа" по отглеждането и възпитанието на дете в сътрудничество със социалния работник от Дирекция "Социално подпомагане", работещ с детето, и/или с доставчика на услугата, както и с биологичното семейство, когато това е в интерес на детето.

Оценяването следва да приключи в 4-месечен срок от подаване на заявлението. Срокът може да бъде удължен еднократно с два месеца по обективни причини, касаещи кандидатите. При оценяване на кандидатите за приемно семейство се прави преценка на следните обстоятелства: 1. възможността на кандидатите за приемно семейство да осигурят материални условия за отглеждане и развитие на детето, включително лично пространство за детето в жилището си; 2. притежаването на лични качества на кандидатите за полагане на "приемна грижа" по отглеждането и възпитанието на дете в сътрудничество със социалния работник от дирекция "Социално подпомагане", работещ с детето, както и с биологичното семейство, когато това е в интерес на детето.

Трети етап: Обучение

Провежда се базово обучение на кандидатите, което приключва с доклад и становище от учителя за резултатите от обучението. То е с продължителност 36 часа за доброволно приемно семейство и е по специална програма. На това обучение приемното семейство се информира за различните аспекти на приемната грижа – потребностите на децата, как да се помогне на дете да развие целия си потенциал и др. Едва след завършване на обучението, директорът дирекция „Социално подпомагане” издава заповед за вписване или за отказ за вписването в регистъра на утвърдените приемни семейства.

Четвърти етап: Утвърждаване

Всяко ценяване на кандидатите завършва със социален доклад, изготвен от социалния работник, работещ с кандидатите за приемно семейство, като кандидатите за приемно семейство могат в 7-дневен срок от уведомяването да се запознаят с него и да направят писмени възражения пред директора на Дирекция "Социално подпомагане". Едва след това докладът се представя на Комисията за закрила на детето. Тя разглежда социалните доклади за оценяване на кандидатите за приемни семейства и постъпилите към тях възражения и дава предложения за утвърждаване или за отказ.

Директорът на Дирекция "Социално подпомагане" издава заповед, с която утвърждава или отхвърля кандидатите за приемно семейство, в 14-дневен срок от представяне на документите.

Причините, поради които едно приемно семейство може да бъде отхвърлено се основно следните:

- ⇒ кандидатите отказват да сътрудничат на социалния работник при оценяването или да бъдат обучавани по програмите, предвидени за приемните семейства;
- ⇒ мотивацията на кандидатите противоречи на интересите на детето;
- ⇒ кандидатите живеят изолирано и не поддържат връзки с близки и приятели или когато трудно биха намерили достатъчно време за детето;
- ⇒ децата на кандидата, неговият съпруг или съжителстващото с него лице се противопоставят на настаняването на дете в семейството;
- ⇒ съществуват други причини, които биха навредили на психическото, физическото или социалното развитие на детето.

Комисията за закрила на детето представя социалния доклад, постъпилите възражения и директора на Дирекция "Социално подпомагане". Той издава заповед, с която утвърждава или отхвърля кандидатите за приемно семейство, в 14-дневен срок от представяне на документите. Но Кандидатите за приемно семейство могат да се откажат писмено на всеки етап от оценяването чрез заявление до директора на дирекция "Социално подпомагане".

В процеса на предоставяне на услугата „приемна грижа” биологичното семейство и законните представители на детето са пълноправен партньор и тяхното мнение се търси и взема под внимание във всички решения за детето. Изхождайки от правото на всяко дете да живее с биологичното си семейство, когато това е в негов интерес, работата в периода на настаняване в приемно семейство е насочена към запазване и стимулиране на връзката дете-родител. В периода на настаняване на детето в приемно семейство на биологичните родители се предоставя подкрепа и се насочат към услуги, които биха подпомогнали процеса на ре- интеграция на детето.

Настаняването [1] се предприема след успешно приключване на процедурите по опознаване и подготовка между детето и приемното семейство.

Водещият случая и социалният работник на приемното семейство въз основа на наблюдението и проведени разговори с детето, биологичното и приемното семейство правят преценка и ако в процеса на опознаване са изградени близки отношения между детето и приемното семейство се пристъпва към процедура по настаняване.

Когато за настаняване в приемно семейство са оценени и братя и/или сестри на детето, процесът на опознаване се осъществява с всяко от тях по отделно и при възможност се планира едновременното им настаняване, ако това е в техен интерес.

Водещият случая изготвя доклад до директора на Дирекция „Социално подпомагане”, в който отразява резултатите от процеса на опознаване и мотивира предложението си за настаняване на детето в приемното семейство.

Въз основа на доклада от процеса на опознаване между детето и приемното семейство директорът на Дирекция „Социално подпомагане” по настоящ адрес на детето издава административна заповед за настаняване в приемно семейство. Съгласно Административно-процесуалния кодекс заповедта подлежи на предварително (незабавно) изпълнение. В едномесечен срок Дирекция „Социално подпомагане” предявява иск до Районния съд за настаняване по съдебен ред. Въз основа на заповедта за настаняване на детето, директорът на Дирекция „Социално подпомагане” по настоящ адрес на приемното семейство сключва Договор за настаняване с приемното семейство. Договор се сключва за всяко дете по отделно независимо, че в някои случаи може да става въпрос за настаняване на братя и сестри. В договора задължително се посочва срока, за който се настанява детето и условията за неговото прекратяване.

В договора Дирекция „Социално подпомагане” описва отговорностите на приемното семейство относно грижата за детето: лично пространство на детето в дома на приемното семейство - подходяща храна и режим на хранене и отглеждане съобразно възрастта и нуждите на детето – описва се режимът на хранене на детето, подходящите храни за възрастта и се посочват предписанията на личния лекар на детето, когато е необходимо спазването на диета; посрещане на личните нужди на детето; задоволяване на емоционалните потребности на детето; описват се задълженията на приемното семейство относно осигуряване на грижи за здравето на детето; посрещане образователните потребности на детето; осигуряване на възможност за поддържане на редовни контакти на детето с биологичните му родители, близки и роднини или други значими хора, съобразно плана за грижи на детето и предвидените в заповедта за настаняване и съдебното решение.

Описват се също така:

- ⇒ отговорностите на приемното семейство относно сътрудничеството и взаимодействието със социалният работник на детето;
- ⇒ правата на приемното семейство;
- ⇒ когато детето се нуждае и от други социални услуги, в договора за настаняване Дирекция „Социално подпомагане” описва и другите услуги, които ще ползва детето, включително „заместваща приемна грижа”.

Приемната грижа в България може да бъде доброволна или професионална.

Доброволната приемна грижа се полага от хора, които са трудово ангажирани, държат си на професията, но искат и да бъдат приемни родители. В такава ситуация те получават само сума за издръжка на детето. С тях се сключва договор с утвърдено приемно семейство, преминало базово обучение. Семейството получава месечна издръжка, както и еднократни помощи. При доброволна приемна грижа детето получава месечна помощ в зависимост от навършените години. Например: дете до 7 години получава трикратен размер на ГМД (гарантиран минимален доход) - около 195 лв; дете от 7 до 14 години получава 3.5- кратен размер на ГМД - около 227.50 лв.; дете от 14 до 18 години получават 4- кратен размер на ГМД - около 260 лв. Всички деца, отглеждани в приемни семейства, имат право на еднократна годишна помощ в размер на 325 лв. Тази сума се използва за посрещане на спешни нужди при децата, като рожден ден, първи учебен ден. За деца с физически и

психически увреждания се изплаща добавка в размер на 75% от ГМД, независимо от дохода на семейството- около 48.75 лв.

От 2007 г. в България се въвежда Професионалното приемно семейство, което получава базово обучение по утвърдената програма за обучение на приемни семейства и допълнителна квалификация за отглеждане и възпитание на деца. Тази допълнителна квалификация за отглеждане и възпитание на деца се осъществява чрез обучение, включващо най-малко 8 сесии по 3 часа по програма, утвърдена от министъра на труда и социалната политика по предложение на председателя на Държавната агенция за закрила на детето и изпълнителния директор на Агенцията за социално подпомагане.

В заповедта за утвърждаване на професионалното приемно семейство се посочват броят, възрастта и особеностите на децата, за които е подходящо приемното семейство, в съответствие със социалния доклад и заявената готовност. Професионално приемно семейство, направило два отказа за настаняване на дете, за което е подходящо, се предлага от социалния работник, работещ със семейството, за заличаване.

При професионалната приемна грижа се сключува трудов договор с единия родител от приемното семейство, преминало базово обучение и допълнителна квалификация за възпитание и отглеждане на деца. Професионалният приемен родител получава трудово възнаграждение и месечна издръжка, както и еднократни помощи за нуждите на настаненото дете.

Професионалните приемни семейства получават месечна заплата: за отглеждане на едно дете -130%от минималната работна заплата (около 312.00лв.); за отглеждане на 2 деца - 140% от минималната работна заплата (около 336.00лв.); за отглеждане на повече деца - 150% от минималната работна заплата (около 360.00лв.)

Приоритетно в професионалното приемно семейство се настаняват: деца до 3-годишна възраст; деца с увреждания; деца - жертви на насилие или трафик; деца, спрямо които е приложена мярка "полицейска закрила", след изтичането на срока ѝ; деца при условията на заместваща приемна грижа.

Професионалната приемна грижа може да помогне и на много хора, останали без работа, защото се разглежда и като алтернативна форма на трудова заетост.

Юридически приемната грижа стартира в България с утвърждаването на Наредба за условията и реда за кандидатстване, подбор и утвърждаване на приемни семейства и настаняване на деца в тях – 2006 г. Важно е да се отбележи как се е развивала приемната грижа оттогава до настоящия момент.

Първите данни за това развитие са от 2010-2011 г. Според тях [7, с.18], към 31.12.2009 г. 339 деца се отглеждат в приемни семейства, като броя на настанените деца само за годината е 112. Към 31.12.2010 г. 559 деца се отглеждат в приемни семейства, като броя на настанените деца само за годината е 221. В началото на 2011 г. вече има около 600 приемни семейства, а децата настанени в тях са над 500.

В края на 2011 г. [4, с.2] има 841 деца в приемна грижа, а в края на 2013 г. в приемна грижа са настанени 1943 деца. Само през 2013 г. са одобрени над 1000 нови приемни родители. Доклад на Хелзински комитет [5] потвърждава броят на децата, отглеждани в приемни семейства към 31.12.2011 г. - 841, но същевременно сочи от утвърдените професионални приемни семейства - 148 и утвърдените доброволни приемни семейства – 693, към тази дата.

Към 01.01.2013 г. според данни на Националната асоциация за приемна грижа [2] от официалната страница на агенцията, утвърдените приемни семейства в България са

1425, в които са настанени 1144 деца. А броят на утвърдените приемни семейства, в които не са настанени деца към края на 2012 г., е около 300.

Следващите съществени данни за развитието на приемната грижа в България се съдържат в Национален социален доклад на Република България 2013 -2014 [3, с.12], в който се сочи, че съществени резултати са постигнати и в рамките на изключително важния национален проект „И аз имам семейство“: към края на м. февруари 2014 г. са утвърдени общо 954 приемни семейства и общо 1 122 деца са ползвали услугата”.

Последните статистически данни от началото на 2015 г. [6], [2] за приемните семейства показват, че те спасяват средно по 3 деца в риск всеки ден. През първото полугодие на годината при приемни родителите са били настанени 642 деца. Това са изоставени бебета, деца, жертва на домашно насилие или такива, които са били отглеждани в лоши условия.

Вече 2178 деца живеят при непознати семейства. Вместо при биологичните си родители. Броят на временните майки и татковци, съгласили се да приютят чуждо дете, е 2160. В момента 473 от тях чакат в дома им да бъде настанено дете. Делът на професионалните приемни семейства, т.е. на тези, които ще грижат за деца срещу заплащане, е 20 пъти по-голям от този на доброволните майки и татковци. По данни на Агенцията за социално подпомагане в началото на годината в регистъра са вписани 260 приемните семейства, 256 от които професионални“

Професия приеман родител, започва да съществува от 2010 г., а за да могат кандидатите да я практикуват, е нужно обучение в центрове и фондации, доставчици на услугата. Интересът към приемната грижа се засили именно когато дейността се превърна в професия. За отглеждане на едно дете професионалните приемни майки и татковци получават заплата от 435 лв. Ако се грижат за две деца, сумата става 493 лв. Временните родители разполагат и с месечна помощ в зависимост от възрастта на детето, която варира от 195 лв. до 227 лв.

По статистически данни от края на 2014 г. най-много професионални приемни родители има в Шумен, Търговище, Пазарджик:

- ⇒ в Шумен [8] - 188 приемни семейства; от тях най-много се отглеждат в Община Шумен – 65 и Община Нови Пазар – 61;
- ⇒ в Пазарджик [11] - 96 приемни семейства;
- ⇒ в Търговище [12] - 78 семейства.

Посочените данни показват голям потенциал за развиване на приемната грижа и приемното семейство в България.

В заключение могат да се направят следните изводи и обобщения:

1. Целият процес на подбор, оценяване, одобряване и обучение на приемни семейства е насочен към осигуряване на безопасна и качествена грижа за децата, която ще им даде възможност за придобиване на умения за самостоятелен живот и по-добра социална интеграция.
2. По време на настаняването на детето в приемно семейство, приемните родители поемат отговорността както за опазване живота и здравето му, така и за неговото възпитание. Те не могат да вземат еднолично решения, свързани с бъдещето на детето или да променят решения, които са били съгласувани с човека (хората), носещ родителската отговорност и специалистите, супервизиращи детето и приемното семейство.

3. Целият процес на подбор, оценяване, одобряване и обучение на приемни семейства е насочен към осигуряване на безопасна и качествена грижа за децата, която ще им даде възможност за придобиване на умения за самостоятелен живот и по-добра социална интеграция.

REFERENCES:

1. Regulation on conditions and procedures for application, selection and approval of foster families and placing children in them.
2. National Strategy "Vision for deinstitutionalization of children in Bulgaria"
<http://sacp.government.bg/detstvo-za-vsichki/viziya-za-deinstitucionalizaciya/>
3. Main activities and analysis of the processes of the Action Plan to implement the Vision for deinstitutionalization of child care for the period May-December 2013
<http://sacp.government.bg/detstvo-za-vsichki/viziya-za-deinstitucionalizaciya/>
4. Message of the National Association of Foster Care
<http://napg.eu/dannite+na+asp+za+broja+na+priemnite+semejstva%2B+v+k-pozicii/1/MNKjIVOTcxOXI1aPcFercZavghelcxOXcVe7cpOHMRa-IRafcNe-IZeLYJOTclaXcdeII>
5. National Social Report of Bulgaria 2013 -2014
file:///C:/Users/User13/Downloads/BULGARIA_BG.pdf
6. Deinstitutionalization of children in Bulgaria - how far and where ?, Children's Fund United Nations (UNICEF) in June 2014
http://unicef.bg/assets/PDFs/De_I_Review_Report_BG_small.pdf
7. HUMAN RIGHTS 2012, Report of the Bulgarian Helsinki Committee. Chapter 13: Children's Rights. <https://humanrightsbulgaria.wordpress.com/>
8. National Statistical Institute <http://www.nsi.bg/bg/content/766/>
9. Portal social policies NASOKI.BG <http://nasoki.bg/bg/komentari-analizi/16-komentari-analizi/912-3>
10. National Statistical Institute Shumen <http://www.nsi.bg/bg/content/750/basic-page/>
11. National Statistical Institute Pazardzhik <http://www.nsi.bg/bg/content/724/basic-page/>
12. National Statistical Institute Targovishte
<http://www.nsi.bg/InternationalYearOfStatistics2013/bg/>